

HANIEBNY (174) *ai*

haniebny (163), **ganiebny** (11); ganiebny *GliczKsiąż, Calag*; haniebny : ganiebny *OpecŻyw* (1 : 5), *GórnDworz* (2 : 4).

a oraz e jasne.

comp i sup (nã)haniebniejszy (6 + 1); -ejszy (1), -(e)jszy (6).

sg m N haniebny (13). ◊ *G* haniebného (3); -ého (1), -(e)go (2). ◊ *A* haniebny, nãhaniebniejszy (7), haniebn(e)go (1). ◊ *I* haniebnym (2). ◊ *V* haniebny (1). ◊ *f N* haniebnã, haniebniejszã (18). ◊ *G* haniebněj (14), haniebné *OpecŻyw* (2); -ěj (2), -(e)j (12). ◊ *D* haniebn(e)j (1). ◊ *A* haniebnã, haniebniejszã (33). ◊ *I* haniebnã (9). ◊ *L* haniebn(e)j (2). ◊ *n N* haniebné (9); -é (2), -(e) (7). ◊ *G* haniebného, haniebniejszého (7); -ého (3), -(e)go (4). ◊ *A* haniebné (3); -é (1), -(e) (2). ◊ *I* haniebnym (3) *OrzRozm, ModrzBaz, GrabowSet*, haniebnem (1) *MurzHist*. ◊ *L* haniebnym (2). ◊ *pl N m pers* haniebni (2). *subst* haniebn(e) (7). ◊ *G* haniebnych (9). ◊ *D* haniebnym (2). ◊ *A m pers* haniebné (2); -é (1), -(e) (1). *subst* haniebn(e) (6). ◊ *I m* haniebnymi (1). *f* haniebn(e)mi (2). *n* haniebn(e)mi (2) *BibRadz, BudBib*, haniebnymi (2) *ReszList, WujNT*. ◊ *L* haniebnych (8).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI(XVIII) – XVIII w.

1. *Przynoszący hańbę, niesławę temu, który coś złego czyni, pozbawiający dobrego imienia, czci; abominandus, foedus Mącz; reprehendendus Calag; flagitiosus Calep* (91) : *SeklKat* Fv [2 r.], F2v, Y2v; *MurzHist* C4v, Dv; *KromRozm III* B, Cv; *BielKom* D7; *GliczKsiąż* D6v; Y śpytano Lewity mężã oney zãbitey niewiãłty/ iãko lie ftał thák hãniebny grzech *Leop Iudic* 20/3, *Iudic* 19/24, 20/12, 13; *OrzList* fv, h4v; *UstPraw* E3v; *BibRadz* I 446a; *OrzRozm* G2, H2; *BielKron* 310, 357v; *GrzegRożn* C3; abowiem bronie nieprzyacielowi oddać/ albo ie vciekaiąc porzucac/ łãdzili byc gorłzã á hãniebnieyłzã rzecz nizeli śmierc. *KwiatKsiąż* N2v; *Mącz* 132d, 263c [2 r.]; á co moze byc gãniebnieyłzego/ iãko kłamliwã gębã złupic poczciwã białãgłowẽ z dobrej ławy *GórnDworz* Aa4, Aa3v, Bb5v; *RejPos* 198, 290; *BialKat* 216, 298v *margin*, 381v; Ze ci ktorzy nawięcey tymi dufzãmi ludzi zwodzã/ nahãniebnieyłzy żywot wiodã iãki się y miedzy Pogány nie nãyduie. *GrzegŚm* 13; Hãniebnefz to Kãcercerstwo [!]/ nãd ktore wãzetecznieyłzego nic byc niemoze. *KuczbKat* a2, 160; *RejZwierc* 126 [2 r.]; *WujJud* A6, A7v, 2, 19, 65 (9); *Calag* 476a; *SkarŻyw* 171; *CzechEp* 127; *ArtKanc* I20; *GórnRozm* D, I; *Calep* 422a; Lãkomstwo iest thez przyczynã zguby Pãńftwom/ gdyz nie iest wãdã gorłza y hãniebnieyłza nãd łãkomstwo/ á zwãłzczã przełozonych ktorzy Rzeczpołp. rzãdã. *Phil* Q3; *KochPij* C2; *GrabowSet* V; *OrzJan* 113, 135; *WujNT* 366; Z czego się nieprzyaciel Chriřtuřow rãduie/ Ze w nich tãkowa niezgodã hãniebna pãnuie. *CzahTr* E3v.

Wyrażenia: »haniebna lekkość« (1): á białeygłowie tãk tho iest wielka/ y hãniebna lekkość [żyć rozpustnie] *GórnDworz* T8.

»haniebna sława« (1): hãniebnie żył/ hãniebnã tez ławẽ po łobie zořtãwił. *OrzRozm* C2.

praw. »sprawa, rzecz haniebna« = *res criminosa* *Modrz* [szyk 9 : 2] (8 : 3): Ale w Sprãwãch hãniebnych/ gđzie idzie komu o czefc albo o gãrdło/ żaden świãdectwã wydãc niemoze/ ktory by był młodzy niż dwãdziefciã lat. *GroicPorz* x, r2v, r4 [2 r.], x2v, cc2v, oo; My áni nãłzy Stãrołtowie niemamy nikogo łãdzic o rzecz hãniebnã bes łłtcã/ wyiãwłzy iżby się o łwoy vczynek iãwnie wyznał. *UstPraw* A2v; *ModrzBaz* 55; *Phil* Q3; *SarnStat* 449.

Szeregi: »haniebny i sprosny« [szyk 1 : 1] (2): *KromRozm I B4*; á iáką hániebną pomitę odnioł ná łobie/ y wieczną y doczełną/ iáką iuż hániebnieyfa y łprofnieyfa być nie mogła. *RejPos* [290].

»haniebny i sromotliwy« (1): Izali może być iefztze hániebnieyfa y łromotliwfa rzetz wymyflona/ náprzećiwko Synowi Bożemu *KrowObr* 88v.

»sromota i śmierć haniebna« (1): Nigdy to nie będzie/ áby ná taką łromotę y śmierć hániebną przyść miał. *SkarKaz* 122a.

3. *Przynoszący wstyd, okrywający wstydem* (2) : którym ná hániebną Fráncę Cieplice pomagały *Oczko* [40]v; á inłzych rołprołzonych (rzecz hániebną y niesłufzną ku wypowiedzeniu) łámifz Połowcowie zdraycy/ [...] towarzyszow woyny y pomocnikow łwoich iezdnych z koni/ piełzych z łzat łupiąc zábijáli *StryjKron* 260.

4. *Taki, który się zhańbił, zniesławił, utracił dobre imię, niegodny czci (o człowieku); scelestus Vulg; nefandus PolAnt* (8) : O haniebny łotrze/ ij kto cie takowym kupcem wćzynil? zapráwdę nikt iedno twé przekłęté łakomłtwo *OpecŻyw* 83v; *SeklKat* I4 [2 r.]; ktorzy iáką łzkárádóćią życia łą pomázani/ Abowiem hániebnym łudziom włzytki wćciwe łprawy bywáią zábzonione. *GroicPorz* xv; Y zetrze hániebne złófniki/ łpołu y grzełfniki *Leop Is* 1/28; Y łpráwiedliwego Lotá łpracowanego bezecnym obcowánim hániebnych łudzi wybáwił. *BibRadz 2.Petr* 2/7; *OrzQuin* V3v, Y3.

5. *Wyraża w sposób ekspresywny natężenie, ilość, wielkość czego, odnosząc się przeważnie do sytuacji i zjawisk przykrych; straszny, okropny, wielki; effrenatus Mącz; atrox, barbarus, crudelis, crudus, cruentus, dirus, efferus, feralis, ferox, ferus, foedus, immanis, immitis, indignus, infandus, saevus, sanguinarius, teter, truculentus, trux, tyrannicus Cn* (19) : *OrzList* dv; *OrzRozm* P4v; *Mącz* 136c; *OrzQuin* N4v; ále zgoła łtrách hániebny go obiáł/ że zá łynem wálzéy kró: M. widzi córke Ferdinándowę/ z którym ón woynę wiedzíe/ nietylko o łámo páńłtwo/ ále y o gárdło. *OrzJan* 84; Záraz w niebełpieczeńłtwie hániebnym zołłály. *CzahTr* E3, E4, L3; Ażbych dołzła ołobę W. M. ogłádác. Z ktorey záś wćielzoná/ hániebne rádości/ Iuż mnie prawdzíe nádełzły/ pozbywłzy tełknołci. *PaxLiz* E3, B2v [2 r.], B3, B3v, C4; Tymże też włciem wýzrzyłz áno gory/ Hániebne z gárncow niolą wodne fory/ Ktore prowadzą z Bydgołci zdunowie *KlonFlis* G2v; *KlonWor* 75; [przyłzli [...] dźiełłatnicy/ áby mię przywitáli/ y przyniełli hániebne máłony/ grufzek też y łliwek rozmáitych/ winá y chlebá/ á włzytko wyłborne rzeczy/ nád ktore niewiem by co leplzego [...] Kampánia rodźiła. *BusLic* 28.]

Szeregi: »haniebny, niezliczony« (1): W tym łię zefzli ná mieyłce łobie náznáczone/ Ktorych beło hániebne woylko niezliczone. *CzahTr* D4v.

»haniebny a okrutny« (1): przydzíe kílka hániebnych á okrutnych woien *LeovPrzep* C2.

»wielki i haniebny« (1): A nieważylbym ci łie łnadź tak wielkich y hániebnych nádz / łámego zácłmienia łłonecznego powiádác *LeovPrzep* B3.

Synonimy: 1. sprosny, sromotny, szkarady; 2. sprosny, sromotliwy; 5. niezliczony, okrutny, wielki.